

Saskaņots Tukuma muzeja
2025. gada 8. maijā
Konservācijas un restaurācijas padomes sēdē,
protokols Nr. MUZ/6-1/25/6

DURBES MUIŽAS KALPU MĀJAS SAGLABĀŠANAS, ATJAUNOŠANAS UN IZMANTOŠANAS KONCEPCIJA

M. Parka iela 7, Tukums, Tukuma novads
2025

Saturs

1.	Kultūras mantojuma objekta nosaukums, autorība, datējums.....	2
2.	Ievads, risināmās problēmas atspoguļojums	2
3.	Koncepcijas mērķis	2
4.	Objekta kultūrvēsturiskās nozīmes raksturojums	3
5.	Esošā situācija	4
5.1.	Īpašumtiesības un apsaimniekošanas vēsture	4
5.2.	Objekta saglabātības stāvoklis	5
5.3.	Iespējamie draudi kultūras pieminekļa vērtību saglabāšanai	5
6.	Koncepcijas pamatideja, nākotnes vīzija	5
6.1.	Koncepcijas pamatideja.....	5
6.2.	Kalpu mājas vīzija	6
6.3.	Aprītīguma principa ievērošana Durbes pils kalpu mājas atjaunošanā	7
7.	Riska faktori, stiprās un vājās puses.....	7
7.1.	Stiprās un vājās puses	7
7.2.	Riska faktori kalpu mājas atjaunošanas darbu organizēšanā.....	8
8.	Nepieciešamie ieguldījumi	9
9.	Nepieciešamo pasākumu secība, rīcības plāns	9
9.1.	Realizācijas secība	10
9.2.	Laika grafiks	10
9.3.	Resursi	10
9.4.	Atbildības sadalījums.....	11
10.	Izmantotie informācijas avoti, materiāli	12
10.1.	Ziņas par objektu	12
10.2.	Izpēte un projektēšanas dokumentācija	13

1. Kultūras mantojuma objekta nosaukums, autorība, datējums

Durbes muižas kalpu māja (valsts nozīmes arhitektūras piemineklis nr. 6847). Tās Z-D korpusā būvēts 18. gadsimta pēdējā ceturksnī, kad muiža piederēja fon Grotusu dzimtai, bet A-R korpusā – 1823. gadā, kad muiža piederēja grāfam Kristofam Johanam Frīdriham fon Mēdemam (1763—1838).

2. Ievads, risināmās problēmas atspoguļojums

Durbes muižas apbūve – pils, kalpu māja, klēts, saimniecības ēka un apkārtmūris – ir valsts nozīmes kultūras piemineklis Nr.6845. Pieminekli izmanto Tukuma muzejs, kas ir akreditēts (akreditācijas apliecība Nr. 1A6, no 19.02.2024) reģionālas nozīmes muzejs (Kultūras ministrijas Lēmums Nr.2.5-2-9, 01.03.2019).

Tukuma muzejs darbojas kopš 1935. gada. Tas pazīstams ar savu mākslas un interjera priekšmetu kolekciju, kuras daļa eksponēta restaurētās Durbes pils vēsturiskā interjera ekspozīcijā. Muzeja krājumā 2024. gada 31. decembrī bija 98 963 priekšmeti, no kuriem 74 267 – pamatkrājumā, kas ir Nacionālā muzeju krājuma sastāvdaļa. Lielākā daļa muzeja krājuma priekšmetu nav restaurēti un digitalizēti. Nacionālajā muzeju kopkatalogā pieejami metadati tikai par 30% Tukuma muzeja eksponātu.

Arheoloģijas, keramikas, stikla, papīra priekšmeti un tekstilijas glabājas pielāgotās krājuma telpās Durbes kalpu mājas Z-D korpusā, bet pārējie priekšmeti izvietoti dažādās saimnieciskā rakstura ēkās Durbes pils kompleksā un citviet Tukuma pilsētā. Šo ēku tehniskais stāvoklis nav piemērots ne muzeja krājuma glabāšanai, ne pētnieku un interesentu apkalpošanai krājumā. Durbes muižas kalpu mājas restaurācija kaut daļēji nodrošinātu krājuma priekšmetu izvietojumu atbilstoši normatīvo aktu prasībām un padarītu tos pieejamus iespējami plašāk pieejamu sabiedrībai.

3. Konceptijas mērķis

Konceptijas mērķis ir atjaunot un “atdzīvināt” Durbes muižas kalpu māju, iekārtojot tajā ne tikai krājuma glabātuves, bet arī senās celtnes vēsturiskajam izmantošanas veidam, novietojumam un celšanas laikam atbilstošas ekspozīcijas.

Tukuma muzeja krājumā ir gan izcilas mākslas vērtības, gan liecības par vienkāršo muižas ļaužu dzīvi, kuras muzejā nonākušas galvenokārt dāvinājumu veidā. Kalpu māja bija ļoti svarīga muižas saimnieciskās dzīves sastāvdaļa, kas jau pati par sevi sniedz nozīmīgu informāciju par tālaika dzīves norisēm. Izvietojot tajā atbilstošus priekšmetus un padarot to maksimāli pieejamu atvērtā krājuma ekspozīciju veidā, šī ēka iegūs principiāli jaunu funkciju un ļaus muzeja apmeklētājiem ievērojami skaidrāk izprast gan sava laika sociālo hierarhiju, gan daudzas šodienas cilvēkam svešas ikdienas norises muižā.

Keramikas un saimniecības rīku kolekcijas, veļas mazgātuve un muižas kalpotāju dzīvoklis kopā ar kalpu mājas pagalmu var kļūt par atraktīvu apskates objektu gan skolēnu grupām, gan pārējiem tūristiem. Jaunā atvērtā krājuma ekspozīcija visupirms būs interesanta arī novada iedzīvotājiem, kuru senči lielākoties bija saistīti ar laukiem. Tādējādi šāda ekspozīcija ne tikai piesaistīs visplašāko apmeklētāju loku, bet arī būtiski aktivizēs vietējo kopienu interesi un līdzdalību kultūrvēsturiskā mantojuma saglabāšanā, pētniecībā un popularizēšanā. Atvērtā krājuma ekspozīcijas un telpas nodarbībām tāpat būtiski uzlabos kultūrvēsturiskā mantojuma pieejamību un uzlabos muzeja pakalpojumu kvalitāti.

Kalpu mājas Z-D korpusā pēc tajā veiktajiem glābšanas darbiem jau-iekārtotas krājuma glabātuves un izvietotas arheoloģijas, tekstiliju, keramikas un mēbeļu kolekcijas. Kalpu mājas A-R korpusā plānots iekārtot krājuma darba telpas un lasītavu, paredzētu gan pētniekiem, gan citiem

interesentiem. Tā kā ēka būs publiski pieejama, apmeklētāji varēs novērtēt arī tajā atklātās un saglabātās vēsturiskās substances. No tām kā svarīgākās jāatzīmē kalpu mājas A-R korpusa cokolstāva vēsturiskais plānojums, grīdas segumi, vēsturiskās kāpnes uz 1. stāvu un apvalkdūmenis ar ūdens sildīšanas vieta, kas pieļauj šajā ēkas daļā rekonstruēt vēsturisko muižas veļas mazgātavu.

Pēc glābšanas darbu pabeigšanas kalpu mājas A-R korpusa 1. stāva telpas paredzēts izmantot apmeklētāju apkalpošanai un krājuma darba telpām, bet cokolstāvā iecerēta muižas saimniecības telpu ekspozīcija atklātās krātuves veidā. Krājuma telpas Z-D korpusā jau tagad ir pieejamas katru dienu no plkst. 10.00 līdz 17.00, izņemot sestdienas un svētdienas. Pēc ēkas atjaunošanas krājuma apmeklētājiem būs pieejamas arī telpas A-R korpusa 1. stāvā. Cokolstāva telpas būs publiski pieejamas katru dienu no plkst. 10.00 līdz 17.00, izņemot pirmdienas.

Kalpu mājas atjaunošanas darbu koncepciju plānots ieviest laikā no 2025. gada IV ceturkšņa līdz 2028. gada IV ceturksnim.

4. Objekta kultūrvēsturiskās nozīmes raksturojums

Agrākā Durbes muižas kalpu māja ir viena no divām simetriski ap pils parādes pagalmu celtajām ēkām un kopā ar pagalma pretējā pusē būvēto līdzīga apjoma ēku (agrāko graudu un mantu klēti), pagalma Z pusē celto pili un agrāk pagalma D pusē pastāvējušo stalli-vāgūzi tā savulaik veidoja kompaktu pagalmu ietverošu ēku grupu.

Šāds plānojums izmantots daudzu Kurzemes muižu centros, taču vistiesāk tas atbilst grāfa K. J. F. fon Mēdema dienestā strādājušā arhitekta Johana Georga Ādama Berlica (1759–1837) projektētajiem apbūves ansambļiem.

Kalpu mājas pašreizējo apjomu veido divi D-Z un A-R virzienā orientēti korpusi, kas savienoti taisnā leņķī un kopā veido burta L formu. Kalpu mājas D-Z korpus, kas celts parādes pagalma malā, būvēts 18. gs. beigās uz kādas senākas ēkas pamatiem. Korpusam joprojām saglabāties tradicionāls kalpu mājām raksturīgais plānojums ar divām atsevišķām ieejām (vēl 2 bijušas korpusa iekšpagalma pusē), 2 apvalkdūmeņiem un 8 istabām – pa četrām pie katra ieejas mezgla. Kalpu mājas A-R korpus būvēts 1823. gadā, un tā augstajā cokolstāvā bijušas jau plašākas saimnieciskas telpas.

Par spīti daudzām pārbūvēm, ēka līdz mūsu dienām saglabājusi savu sākotnējo plānojumu, apvalkdūmeņus pirmā stāva līmenī un atsevišķas ķieģeļu grīdas, kā arī virkni autentiskus būvgaldniecības izstrādājumus, piemēram, 18. gs. beigās un 19. gs. 20. gados izgatavotas durvju viras ēkas cokolstāvā. Pilnībā saglabāties gan sākotnējais jumta apjoms un konstrukcijas, gan cokolstāva un pirmā stāva pārsegumi.

Agrākās Durbes muižas kalpu mājas fasādēs, ja neskaita plakanu, tikai nedaudz virs sienas plaknes izvirzītu cokolu un salīdzinoši vienkāršu, no ķieģeļiem mūrētu un apmetumā izvilktu pakāpjveida dzegu, nav citu arhitektonisku vai dekoratīvu elementu. Ēka izteiksmību nodrošina gan tās proporcijas un stāvais jumts, gan ārsienās ritmiski kārtotās logu un durvju aillas.

Nemot vērā vietas reljefa situāciju, resp., zemes līmeņa strauju kritumu pakalna A nogāzes virzienā, mājas D-Z korpusa A fasādē (fasādē, kas vērsta pret kalpu mājas iekšpagalmu) tās cokols ir ievērojami augstāks nekā R fasādē (pils pagalma pusē). Visaugstākais tas ir A-R korpusa A galā, kur tas jau pārtapis pilna augstuma stāvā.

Kalpu mājas Z-R korpusa būvniecības laiks visticamāk saistāms ar laiku, kad Šlokenbekas muiža ar Durbi piederēja ietekmīgajai fon Grotusu dzimtai. 18. gadsimta pēdējā ceturksnī Durbē notika liela mēroga būvdarbi: kungu māja ieguva pašreizējo būvapjomu, tai iepretim tapa saimniecības ēku komplekss ar zirgu stalli un vāgūzi, bet pagalma sānu malās, perpendikulāri kungu mājai, būvēta kalpu māja un klēts. Klasicisma stila iezīmes visa apbūve ieguva 19. gadsimta sākumā, pēc Krievijas impērijas kambarkunga un valsts grāfa, Kristofa Johana Frīdriha (saukta par Žanno) fon Mēdema (Medem, 1763–1838) iecerētajām un mūrniekmeistara Johana Georga Ādama Berlica (Berlitz, 1759–1837) realizētajām pārbūvēm (1820–1821).

5. Esošā situācija

5.1. Īpašumtiesības un apsaimniekošanas vēsture

Durbes muižas apbūve, tostarp kalpu māja, ir Tukuma novada pašvaldības īpašums. Nekustamais īpašums M. Parka ielā 7, Tukumā, Tukuma novadā, reģistrēts Tukuma Zemesgrāmatu nodaļas nodaļījumā nr. 1476, kadastra numurs 9001 008 0316.

1991. gadā muižas centra apbūve nodota Tukuma rajona pašvaldībai, 2010. gadā – Tukuma novada pašvaldībai. Kopš 1991. gada pili, kalpu māju, klēti un saimniecības ēku izmanto pašvaldības iestāde Tukuma muzejs, kas apsaimnieko vēsturiskās būves un sadarbībā ar pašvaldību organizē to restaurāciju. Par pašvaldības līdzekļiem ir pilnībā restaurēta Durbes pils (2009), kurā iekārtota vēsturiskā interjera ekspozīcija, bet agrākajā klētī tagad izvietota daļa muzeja krājuma un darbojas muzeja restaurācijas darbnīca.

Agrākajā Durbes muižas centrā ir rekonstruēti arī tehniskie tīkli un izveidota lokālā apkures sistēma ar saimniecības ēkā izbūvētu katlu māju (darbojas ar granulū kurināmo). Agrākajai kalpu mājai 2015. gadā ir sagatavots tehniskais atzinums, kā arī izstrādāts restaurācijas un glābšanas darbu projekts, saskaņā ar kuru jau veikta nesošo konstrukciju stiprināšana. Apbūves kompleksā tāpat veikti arheoloģiskās izpētes darbi (arheologs M. Ruša, 2013, 2017, arheologs R. Brūzis 2020, 2021).

Tā kā kalpu mājas pārsegumi un jumta konstrukcijas bija nonākušas avārijas stāvoklī, glābšanas darbi ēkā tika uzsākti jau 2016. gadā. Būvdarbi notika atbilstoši “Bijušās Durbes muižas kalpu mājas restaurācijas un glābšanas darbu projektam”, ko izstrādāja SIA “Arhitektes I. Caunītes birojs” (arhitekts Ināra Caunīte, būvinženiere Irēna Boks, būvinženieris Ilmārs Andrejevs-Empelis), 2015. Būvprojekts tika saskaņots NKMP (tolaik VKPAI) 08.12.15. ar Nr. 1979. un tika izpildīti būvdarbu uzsākšanas nosacījumi (BIS-13297-434 Būvniecības lieta: Durbes muižas kalpu mājas restaurācija, glābšana M.Parka ielā 7, Tukumā). Projekts joprojām ir būvdarbu stadijā, un būvdarbi tiek veikti atbilstoši pieejamajam finansējumam. 2023. gadā pabeigti pārsegumu un jumta konstrukciju glābšanas darbi. Šobrīd aktuālākie darbi: ir jumta seguma maiņa un fasāžu atjaunošana, cokolstāva telpu restaurācija un atvērtā krājuma ekspozīciju izveide.

Durbes muižas kalpu mājas atjaunošana, lai ierīkotu tur sabiedrībai pieejamas muzeja krājuma glabātuves, notiek saskaņā ar Durbes muižas kalpu mājas arhitektoniski māksliniecisko izpēti un atjaunošanas koncepciju, ko izstrādāja SIA “Intarsija” (izpētes vadītājs Dainis Bruģis, 2019), Durbes pils kompleksa darbības un attīstības stratēģiju 2016.–2023. gadam (apstiprināta Tukuma novada Domes sēdē 25.08.2016 (protokols nr. 11, paragrāfs nr. 28), Tukuma muzeja stratēģiju 2024–2028. gadam (apstiprināta Tukuma novada Domes sēdē 30.11.2023, protokols nr. 19, paragrāfs nr. 8).

Durbes Kalpu mājas atjaunošanas koncepcija atbilst Tukuma novada attīstības programmai 2022.–2028. gadam (apstiprināta ar Tukuma novada domes lēmumu 27.10.2021. lēmumu, prot. Nr. 21, paragrāfs nr. 3), Tukuma novada ilgtspējīgas attīstības stratēģijai 2022.–2042. gadam (aktualizēta ar Tukuma novada domes 28.04.2025 lēmumu, protokols nr. 6, paragrāfs nr. 2), Tukuma novada attīstības programmas 2022.–2028. gadam Rīcības un investīciju plānam (apstiprināts ar Tukuma novada domes 30.03.2022. lēmumu, protokols nr. 6, paragrāfs nr. 5, aktualizēts ar 25.04.2025 Tukuma novada domes lēmumu, protokols nr. 6, paragrāfs nr. 3).

Visas kādreizējā Durbes muižas centra apbūvei piederīgās ēkas šobrīd tiek izmantotas muzeja pamatfunkcijām – kultūrvēsturiskā mantojuma dokumentēšanai, saglabāšanai, pētniecībai un muzeālai komunikācijai ar sabiedrību izstāžu, ekspozīciju, nodarbību un dažādu programmu veidā. Durbes pils jau šobrīd ir pazīstama kā daudzu novada un valsts mēroga, kā arī starptautisku norišu un zinātnisku konferenču vieta.

5.2. Objekta saglabātības stāvoklis

Durbes muižas kalpu mājas nesošās konstrukcijas ir jau nostiprinātas un stabilas. Tās pamatiem pret iekšpagalmu vērstaļ pusē ir iestrādāta hidroizolācija. Pamatu konstrukcijās, kuras kopumā ir apmierinošā stāvoklī, tomēr mitruma iedarbībā te radusies padziļināta ķieģeļu un mūrējuma šuvju erozija. Atsevišķās vietās (piemēram, A-R korpusa cokolstāvā) stāvoklis vērtējams kā neapmierinošs, bet vietām (pagraba noejas daļā) cokola sienas nonākušas pat avārijas stāvoklī.

Ēkas pamatstāva līmenī no laukakmeņiem un ķieģeļiem mūrēto sienu stāvoklis kopumā ir ievērojami labāks, tomēr paaugstinātās mitruma migrācijas rezultātā arī te atsevišķās ēkas vietās (īpaši, apvalkdūmeņa ķieģeļu sienās un ailās) tas vērtējams kā neapmierinošs. Jumta konstrukciju daļa virs spāru balstvietām kopumā ir apmierinošā tehniskā stāvoklī.

5.3. Iespējamie draudi kultūras pieminekļa vērtību saglabāšanai

Viena no katras ēkas svarīgākajām tās stāvokli ietekmējošajām pozīcijām ir jumts. Durbes kalpu mājai to šobrīd sedz savu laiku nokalpojušas, saplaisājušas, daļēji salūzušas un vietām cauras padomju laika ražojuma viļņotā azbestcements loksnes. Spēcīgāka lietus un sniega kušanas situācijā regulāri notiek jumta caurtecēšana, kas nozīmē, ka regulāri samirkst gan jumta koka konstrukcijas, gan pirmā stāva pārsegums. Šādi apstākļi būtiski veicina trapes attīstību un sekmē vēl atlikušo autentisko konstrukciju bojāšanos.

Tā kā problēmas ar jumta caurtecēšanu ēkas pastāvēšanas laikā bijušas arī agrāk, jau šobrīd jumta konstrukcijām ir nodarīts ievērojams kaitējums. Apsekojot konstrukcijas, jau pirms vairākiem gadiem tika konstatēts, ka laika gaitā trupējušas ir ne vien uz ārsienām nobalstītās mūrlatas, kuras vietām jau nonākušas līdz pilnīgai destrukcijai, bet arī visu pārseguma siju gali, kas bijuši tiešā saskarē ar mūrlatu un ēkas ārsienu augšdaļu.

Pēc ārēji vizuāli novērtējamām pazīmēm Durbes muižas kalpu māja šobrīd nenoliedzami ir zaudējusi krietnu daļu no sava kādreizējā “spožuma” un atstāj samērā noplukušas celtnes iespaidu. Vizuālais izskats lielā mērā atspoguļo arī ēkas tehniskos stāvokli, un, apsekojot abus ēkas korpusus, sākot no cokolstāva un beidzot ar bēniņiem, jāatzīst, ka arī pārējās celtnes konstrukcijas ir samērā sliktā stāvoklī, un tajā nepieciešams veikt darbus šī stāvokļa uzlabošanai.

Ēkas šķērskorpusa cokolstāvā, kur lielākajā daļā telpu pārsegumi būvēti kā līmeniskas koka konstrukcijas, tie cietuši no pārlieta mitruma, ir pelējuma un trapes bojāti, un tos jau tuvākajā laikā nepieciešams kapitāli remontēt.

Problemātiski ir gan logi ēkas pirmā stāva līmenī, gan, īpaši, cokolstāvā, kur virkne logailu ir daļēji aizmūrētas vai citādi transformētas un logu rāmji lielākoties zuduši. Rezultātā ēkā rodas lieli siltumenerģijas zudumi, un tajā ir neiespējami uzturēt muzeja krājuma glabātavai nepieciešamo vienmērīgo temperatūras un relatīvā mitruma režīmu.

Kalpu mājas Z-D korpusā glabājas muzeja krājuma priekšmeti, tāpēc jumta stāvoklis un mitrums uzskatāms par vislielāko riska faktoru. Viens no muzeju pamatzudumiem ir nodrošināt, lai kultūrvēsturiskais mantojums muzeju krātuvēs iespējami ilgāk kalpotu sabiedrības vajadzībām. Muzejisko priekšmetu konservācija un restaurācija prasa arvien lielākus resursus – iekārtas, materiālus, speciālistus. Tāpēc svarīgi radīt tādas apstākļus, kas mazinātu nepieciešamību konservēt vai restaurēt muzeja priekšmetus. Ēkas atjaunošana un maksimāli labu apstākļu un mikroklimata nodrošināšana krājuma priekšmetu glabāšanai ir ļoti svarīga.

6. Konceptijas pamatideja, nākotnes vīzija

6.1. Konceptijas pamatideja

Kalpu māja ir būtiska Durbes muižas centra apbūves ansambļa sastāvdaļa, un viens no tās korpusi jau šobrīd ir pielāgots muzeja krājuma glabāšanai. Turpinot jau uzsāktos remonta-restaurācijas darbus, paredzēts pilnībā atjaunot ēkas vēsturisko jumta segumu un fasādes, kurās

padomju laika būvgaldniecības izstrādājumi tiks nomainīti ar stilistiski atbilstošiem, izgatavotiem pēc vēsturiskiem prototipiem. Restaurācijas darbi tāpat tiks veikti A-R korpusa cokolstāvā, kurā par spīti vairākkārtējām pārbūvēm ir saglabājušās dažādas vēsturiskās substances un vide, kas labi atbilst muižas kalpotāju ikdienas dzīves norišu rekonstrukcijai, izmantojot muzeja krājumā esošās kolekcijas.

Pēc kalpu mājas atjaunošanas paredzēts veikt arī pagalma labiekārtošanas darbus, arī tur izveidojot brīvdabas ekspozīcijas, kas raksturo muižas kalpotāju ikdienas nodarbes un dzīvesveidu.

Kalpu mājas atjaunošana būtiski uzlabots arī visa muižas centra koptēlu. Sarkanais dakstiņu jumts, fasādes ar tajās atjaunotām durvju un logu ailām, ēkas celšanas laikam atbilstoši būvgaldniecības izstrādājumi, pagalma labiekārtojums ar muižas saimniecībai raksturīgo gaisotni – tas viss padarīs nesalīdzināmi pievilcīgāku arī visu muižas centra kopainu. Kalpu māja ar savām ekspozīcijām un apmeklētāju telpām gan saturiski, gan vizuāli papildinās Durbes pils ekspozīcijas, bet kalpu mājas iekšpagalms, kas līdz šim ne tuvu nebija apmeklētājiem piemērota vide, kļūs par atraktīvu un dažādos vēstures jautājumos izglītojošu vietu. Durbes pils ansambļa koptēls vizuāli tuvināsies tam, kāds tas bija pirms Latvijas Agrārās reformas un vēl vairāk pārtaps tūristiem, mantojuma kopienām un arī vietējiem iedzīvotājiem pievilcīgā objektā. Pēc kalpu mājas atjaunošanas ansamblis reprezentē ne tikai Kurzemes aristokrātiskās kultūras un mākslas vērtības, bet arī 19.gs. beigās – 20. gs. sākuma sadzīves kultūru muižās, tādējādi aktualizējot arī vienkāršo cilvēku nozīmi šīs kultūras veidošanā šī muižu mantojuma tālākā nodošanā.

Kalpu mājas fasādes plānots atjaunot atbilstoši 19. gs. pirmās puses situācijai (vizualizācija pielikumā), paredzot saudzīgu to restaurāciju, vēsturiskā jumta seguma (kārnīņu) atjaunošanu, kā arī visu zudušo būvgaldniecības izstrādājumu (vēsturisko durvju, logu, koka kāpņu) rekonstrukciju, izmantojot lokālas vēsturiskas analogijas Tukuma pils kompleksā, Tukuma Vecajā aptiekā (Brīvības laukumā 21) u. c. vēsturiskās Tukuma būvēs.

A-R korpusa puspagrabā konstrukciju glābšanas darbu procesā identificētas vēsturiskas substances telpās, kur atradusies muižas veļas mazgātuve, darbnīca un kalpotāju dzīvoklis. Kalpu mājas mākslinieciski arhitektoniskās izpētes rezultāti vedina pēc restaurācijas kalpu mājas cokolstāvā iekārtot atklātā krājuma ekspozīciju, kas sniedz iespēju eksponēt muzeja kolekcijas un paver ieskatu muižas kalpotāju sadzīvē.

6.2. Kalpu mājas vīzija

Projekta rezultātā ir saglabāta unikāla ēka – valsts nozīmes kultūras piemineklis, bet tās telpas ir iekārtotas ar Tukuma muzejā uzkrātajiem eksponātiem, kas ir daļa no Nacionālā muzeju krājuma. Šādi muzejs apliecina arī savu pateicību šo eksponātu dāvinātājiem, pierādot, ka vēsturiskie priekšmeti tiek ne tikai atbildīgi dokumentēti un glabāti, bet arī izmantoti sabiedrības izglītošanai un iepriecinājumam.

Kalpu mājā iekārtotās ekspozīcijas, atklātā krājuma un nodarbību telpas būtiski atvieglo arī pētnieku un citu krājuma apmeklētāju apkalpošanu. Atjaunotās telpas nodrošina ievērojami komfortablākus darba apstākļus visiem, kam nepieciešama pieeja krājuma priekšmetiem, un tajās ir nesalīdzināmi patīkamāka darba vide muzeja krājuma darbiniekiem. Realizējot šo projektu, pavērusies iespēja agrākajā kalpu mājā piedāvāt pasākumus un nodarbības arī nelielām apmeklētāju grupām, bet mājas iekšpagalmā regulāri notiek muzejpedagoģiskās programmas un citas izzinošas aktivitātes, “atdzīvinot” šo skaisto klasicisma perioda Kurzemes muižas kompleksu un sniedzot iepriecinājumu tā apmeklētājiem.

Kalpu mājas aizmugurē esošais pagalmā (iekšpagalms) iekārtots atbilstoši 19. gadsimta situācijai – ar atbilstošām būvēm (tādiem kā t.s. “sausā ateja”), sadzīves priekšmeti un stādījumi. Saimnieciskajā pagalmā notiek tādas senāk gluži ikdienišķas, taču šodienas cilvēkam svešas nodarbes kā malkas zāģēšana un skaldīšana, veļas žāvēšana uz auklām, garšaugu audzēšana un citas.

Brīvdabas ekspozīcija pagalmā piešķir Durbes muižas kompleksam jaunu, spēcīgu dimensiju. Tā piesaista apmeklētājus, īpaši skolēnus, un ir lieliska vide dažādu izglītojošu un

relaksējošu pasākumu organizēšanai. To ietvaros apmeklētāji iepazīst gan dažādas saimnieciskas nodarbes, gan uzzina, piemēram, kādus augus un garšaugus ēdiena gatavošanas vajadzībām 19. gadsimtā audzēja Kurzemes muižās.

6.3. Apritīguma principa ievērošana Durbes pils kalpu mājas atjaunošanā

Atjaunošanas procesā tiks īstenoti pasākumi, kas nodrošinās apritīguma principa ievērošanu:

Esošo materiālu saglabāšana un atkārtota izmantošana

- Tiks veikta rūpīga ēkas konstrukciju, apdares un detaļu izvērtēšana, maksimāli saglabājot un restaurējot vēsturiskos materiālus (piemēram, koka sijas, vēsturiskos grīdas dēļus, apmetuma fragmentus u. c.).
- Nesaglabājamo materiālu vietā pēc iespējas tiks izmantoti līdzīgi vai identiski materiāli, kas atgūti citos vēsturiskos objektos, tādējādi samazinot jaunu resursu patēriņu.

Vietējo un dabai draudzīgu materiālu izmantošana

- Projektā tiks izmantoti vietējie materiāli, piemēram, koks, kas pieejams tuvākā apkaimē un ļauj samazināt transportēšanas radīto oglekļa pēdu.
- Projektēšanas laikā tiks izskatīta iespēja izmantot materiālus ar zemu vides ietekmi un augstu pārstrādājamību, piemēram, dabīgās šķiedras siltumizolācijas materiāli.

Energoefektivitātes un ilgtspējas pasākumi

- Izmantojot videi draudzīgus materiālus, tiks uzlabota ēkas siltumizolācija un samazināts apkurei nepieciešamais enerģijas patēriņš.
- Tiks integrētas energoefektīvas inženiertehniskās sistēmas, piemēram, LED apgaismojums, kas samazina ekspluatācijas izmaksas un vides ietekmi.

Atkritumu samazināšana un pārstrāde

- Būvdarbu laikā tiks veikta atkritumu šķirošana un pārstrāde, lai samazinātu poligonos noglabājamo atkritumu apjomu.
- Būvdarbu iepirkumā tiks paredzēts, ka būvnieks izstrādā būvniecības atkritumu apsaimniekošanas plānu, tajā ietverot atkārtotas izmantošanas un pārstrādes iespējas.

Ilgtspējīgas apsaimniekošanas nodrošināšana

- Tiks izstrādāts ēkas uzturēšanas plāns, kas paredz regulāru tās apkopi un ilgtspējīgu apsaimniekošanu, tā pagarinot ēkas kalpošanas laiku.
- Tiks veicināta vietējās kopienas iesaiste ēkas apsaimniekošanā, nodrošinot sociālo ilgtspēju un piederības sajūtu

7. Riska faktori, stiprās un vājās puses

7.1. Stiprās un vājās puses

	STIPRĀS PUSES	VĀJĀS PUSES
I	Bagātīgs un daudzveidīgs muzeja krājums, kas atspoguļo Tukuma novada un pārnovada kultūrvēsturisko mantojumu.	Mūsdienīgu krājuma glabāšanas telpu trūkums - nepiemērotas telpas vēsturiskās ēkās, kur nav klimata kontroles un nodrošināšanas sistēmas.
II	Plašs muzeja atbalstītāju loks, kas uzticas muzejam, dāvinot materiālas un nemateriālas vēstures liecības un palīdzot tās dokumentēt.	Krājuma izpētes rezultātā uzkrātās informācijas pielietojums ir ierobežots, jo pētījumi nav sistematizēti, digitalizēti un nav publiskoti.
III	Pieredzējis un profesionāls personāls ar zināšanām krājuma pārvaldībā, saglabāšanā un restaurācijā, pieredzi muižu vēstures un reģiona kultūrvēstures pētniecībā.	Ierobežotas apmeklētāju apkalpošanas iespējas klātienē un tiešsaistē telpu un IT resursu ierobežojumu dēļ.

IV	Spēcīga mantojuma jomas profesionāļu kopiena, kas ir ieinteresēta kalpu mājas atjaunošanā un sniedz atbalstu muzejam.	Muzeja sniegto pakalpojumu klāsts piemērotu telpu trūkuma dēļ aprobežojas ar skolēnu grupu un vietējo tūristu apkalpošanu.
V	Durbes pils apbūves attīstības jautājumi ir ietverti pašvaldības un Tukuma muzeja plānošanas dokumentos.	Finansējuma nepietiekamība krājuma saglabāšanai, kvalitatīvai papildināšanai un pētniecības rezultātu pieejamības nodrošināšanai.
	IESPĒJAS	DRAUDI
I	ES struktūrfondu finansējums infrastruktūras modernizācijai, saglabāšanas pasākumiem un digitalizācijai.	Starptautiskās situācijas radītie bruņota konflikta draudi un inflācija ietekmē valsts un pašvaldības budžeta prioritātes un mazina finansiālā atbalsta apjomu mantojuma saglabāšanai.
II	Politisks atbalsts kopienu aktivitātēm un to ieinteresētība plašāk iesaistīties kolekciju papildināšanā, atributēšanā un pētniecībā.	Klimata un vides pārmaiņu radīti riski, terorisma, bruņota konflikta, zādzību un vandālisma draudi, kibernetizācija.

7.2. Riska faktori kalpu mājas atjaunošanas darbu organizēšanā

Virknē pārbūvju kalpu māja ir zaudējusi daudzas autentiskas (resp., muižas laika) vēsturiskās detaļas – būvgaldniecības elementus (durvis, logi), apkures ietaises (krāsnis, plītis, sildmūrīši), telpu apdari (krāsojumu, dekoratīvās joslas) u. tml. Nav zināmi arī konkrēti ēkā izmantoti priekšmeti, jo līdz mūsu dienām nav nonākusi neviena ar konkrēto ēku dokumentāli saistāma mēbele vai iedzīves priekšmets.

Ekspozīcijas izveidei ir maz informācijas par kalpu mājas iedzīvotājiem, viņu biogrāfijām (likteņiem) un sadzīvi. Pilnvērtīgas kalpu mājas tēla izveidošanai un ticamam stāstam par to, kāda tā bijusi, piemēram, 19. gadsimta vidū, trūkst kā informācijas, tā priekšmetu, tādēļ ekspozīcija iecerēta nevis kā konkrētās kalpu mājas stāsts, bet gan kā vispārināts ieskats, kāda bija šī laika kalpu māja Latvijā.

Jāapzinās, ka šādas ekspozīcijas sagatavošanā būs jāiegulda gan milzīgs informācijas apzināšanas un izpētes darbs Latvijas arhīvos, muzejos, bibliotēkās un citās institūcijās, gan ļoti apjomīgs praktiskais darbs, vācot un restaurējot visas iespējamās ar tēmu saistītās priekšmetiskās liecības. Tomēr nav šaubu, ka kvalitatīva šādas unikālas ekspozīcijas sagatavošana dos nozīmīgu ieguldījumu vēl vienas līdz šim maz pētītas un zināmas Latvijas vēstures tēmas atspoguļojumā.

Primārais uzdevums šī uzdevuma īstenošanā ir pašas ēkas atjaunošana maksimāli autentiskā veidolā, rekonstruējot ne tikai fasādes, bet arī nojauktos manteļskursteņus un izbūvējot zudušās sētas puses izejas durvis un kāpnes.

Pēc kalpu mājas atjaunošanas daļa tās telpu tiks iekārtotas kā "atvērtais krājums" – apmeklētājiem pieejama krājuma glabātuves, kurās tiek nodrošinātas visas specifiskās muzeja krājuma uzglabāšanas klimatiskās, drošības un citas prasības. Tā kā Tukuma muzejā uzkrātās dokumentālās un priekšmetiskās liecības par novada vēsturi ir maz piemērotas eksponēšanai pilnībā iekārtotajās izstāžu telpās, iecere izveidot atklāto krājumu kalpu mājā ir visperspektīvākais variants šīs muzeja darbības jomas nodrošināšanai.

Specifiskas zināšanas un prasmes nepieciešamas arī, lai realizētu ar brīvdabas ekspozīcijas veidošanu kalpu mājas iekšpagalmā saistītās idejas, taču tās ir iegūstamas un apgūstamas. Pēc šādu zināšanu apguves tās būs iespējams nodot tālāk gan citu muzeju darbiniekiem, gan apmeklētājiem, un tas nodrošinās arī šāda nemateriālās kultūras mantojuma saglabāšanu.

Ja Tukuma muzeja ieceres Durbes muižas kalpu mājas atjaunošanā neizdosies realizēt, turpināsies ēkas konstrukciju degradācija gan savu mūžu nokalpojušā jumta segumu dēļ, gan mitrumam bojājot ēkas cokolu un sienas. Tehniskā stāvokļa pasliktināšanās komplektā ar ēkas fasādēm, kurās padomju laikā izmantots cementa apmetums un attiecīgā laika galdniecības izstrādājumi, ar katru gadu vairāk kontrastēs ar atjaunotās Durbes pils fasādēm un atjaunoto

apkārtmūri, mazinot pils kompleksa koptēla estētisko vērtību. Kultūrvēsturiski nozīmīgās muzeja krājuma kolekcijas tā arī paliks slēptas apmeklētāju acīm šaurās un grūti pieejamās telpās. Krājuma priekšmetu konservācija un restaurācija notiks ļoti ierobežotos apmēros, un to izmantošana muzeja izglītojošajā darbā tikai samazināsies.

8. Nepieciešamie ieguldījumi

	Uzturēšanas un apsaimniekošanas izmaksas	2024. (aktuālās izmaksas) EUR	2029. pēc projekta realizēšanas (provizoriski) EUR
1.	Siltumenerģija	5135	6162
2.	Elektroenerģija	1634	1960
3.	Ūdensapgāde un kanalizācija	137	164
4.	Apsardze	533	640
5.	Apdrošināšana (visu muzeja kolekciju)	1670	2004
6.	Kārtējo remontu izdevumi	4731	5672
7.	Konservācija, restaurācija, materiāli krājuma saglabāšanai un restaurācijai u.c. ar muzeja darbību saistītas izmaksas	6872	8246
	KOPĀ	20 712	24 848

Kalpu mājas uzturēšanas un apsaimniekošanas izmaksu pieaugums rēķināts, pamatojoties uz reālajām izmaksām 2024. gadā un pielietojot koeficientu 1,2. Pieņemot, ka projekta realizācijas laikā plānots veikt krājuma priekšmetu restaurāciju un sagatavošanu eksponēšanai, izmaksas krājuma priekšmetu konservācijai būtiski nepieaugs. Iekārtojot atvērtā krājuma glabātuves un telpas apmeklētājiem, aprīkojot tās ar ekonomiskiem gaismas ķermeņiem, neprognozējam būtisku elektroenerģijas patēriņa un izmaksu pieaugumu. Objekta uzturēšanas izmaksas sedz Tukuma novada pašvaldība Tukuma muzeja ikgadējā budžeta ietvaros.

Būvdarbu realizēšanas provizoriskās izmaksas ir EUR 495 462,69, pavisam kopā EUR 629 485,34 (t.sk. PVN EUR 109 249,52). Šīs izmaksas var būtiski mainīties projekta pieteikuma izstrādes laikā un pēc publiskā iepirkuma procedūras. Pēc projekta realizēšanas ilgtermiņā būtiski ieguldījumi Kalpu mājā nebūs nepieciešami. Lai nodrošinātu ilgtspējīgu atjaunotā kultūras pieminekļa uzturēšanu un turpmāku izmantošanu, vēlams paredzēt līdzekļus, veidojot atsevišķu fondu kapitālajam remontam un uzturēšanas pasākumiem.

9. Nepieciešamo pasākumu secība, rīcības plāns

Būvdarbi kalpu mājā ir veikti saskaņā ar “Bij. Durbes muižas kalpu mājas restaurācijas un glābšanas darbu projektu”, ko izstrādāja SIA „Arhitektes I. Caunītes birojs” (arhitekts Ināra Caunīte, būvinženiere Irēna Boks, būvinženieris Ilmārs Andrējevs-Empelis), 2015. Būvprojekts saskaņots NKMP (tolaik VKPAI) 08.12.15. ar Nr. 1979. Izpildīti būvdarbu uzsākšanas nosacījumi.

Projekts ir būvdarbu stadijā. BIS-13297-434 Būvniecības lieta: Durbes muižas kalpu mājas restaurācija, glābšana M.Parka ielā 7, Tukumā.

Būvdarbi tiek veikti atbilstoši pieejamajam finansējumam. Papildus nepieciešami projektēšanas darbi kalpu mājas cokolstāva restaurācijai, atvērtā krājuma ekspozīcijas projektēšana, eksponātu atlase un to konservācijas un restaurācijas darbi, ekspozīcijas izbūve un

iekārtošana. Kopējās izmaksas vidēji tiek lēstas vidēji EUR 2000,00 par vienu kvadrātmetru, t. i. vismaz EUR 600 000,00.

9.1. Realizācijas secība

1. posms – dokumentācijas sagatavošana Kalpu mājas cokola stāva atjaunošanai
 - projektēšanas uzdevuma sagatavošana un iepirkuma izsludināšana projektēšanas un autoruzraudzības darbu veikšanai
2. posms – projektēšana
 - būvprojekta minimālā sastāvā izstrāde
 - saskaņošana ar Nacionālo kultūras mantojuma pārvaldi, būvvaldi un citām institūcijām
3. posms – būvdarbu un būvuzraudzības iepirkums un izpilde esošā būvprojekta pēdējās kārtas un cokola stāva atjaunošanas realizēšanai
 - iepirkuma procedūra un līgumu slēgšana par darbu izpildi
 - darbu veikšana saskaņā ar grafiku
 - pabeigto darbu pārbaude un atzinumu saņemšana no institūcijām, kas izsniegušas tehniskos noteikumus
 - darbu pieņemšana

9.2. Laika grafiks

Posms	Periods
Dokumentācijas sagatavošana un projektēšanas iepirkums Kalpu mājas cokola stāva restaurācijai	2025. gada IV ceturksnis
Projektēšana Kalpu mājas cokola stāva atjaunošanai	2026. gada I–II ceturksnis
Dokumentācijas sagatavošana un projektēšanas iepirkums atvērtā krājuma ekspozīcijai Kalpu mājas cokola stāva	2026. gada I ceturksnis
Projektēšana atvērtā krājuma ekspozīcijai Kalpu mājas A–R korpusā	2026. gada II–IV ceturksnis
Ekspozīciju atlase, restaurācija un sagatavošana eksponēšanai	2026. gada II–IV ceturksnis
Ekspozīciju digitalizācija	2026. gada II ceturksnis – 2028. gada IV ceturksnis
Būvdarbu un būvuzraudzības iepirkums esošā būvprojekta pēdējās kārtas un cokola stāva atjaunošanas realizēšanai	2027. gada I ceturksnis
Būvdarbi esošā būvprojekta pēdējās kārtas un cokola stāva atjaunošanas realizēšanai	2027. gada II ceturksnis – 2028. gada III ceturksnis
Atvērtā krājuma ekspozīcijas iekārtošana	2028. gada IV ceturksnis

9.3. Resursi

Cilvēkresursi: Sekmīgai projekta īstenošanai tiks piesaistīti Tukuma novada pašvaldības speciālisti, kas ikdienā veic līdzīgus pienākumus un kuriem ir pieredze šādu pienākumu veikšanā.

Projekta vadību nodrošinās pašvaldības štatā esošs pašvaldības Attīstības nodaļas projektu vadītājs ar darba pieredzi projektu īstenošanā, kuriem piesaistīts publiskais finansējums, kopā ar Tukuma

muzeja projektu vadītāju. Projekta vadītāja kvalifikācija un prasmes: augstākā izglītība, iepriekšējā pieredze ES struktūrfondu līdzfinansētu projektu vadībā. Projekta grāmatvedību nodrošinās pašvaldības štatā esošs grāmatvedis ar pieredzi projektu, kam piesaistīts publiskais finansējums, grāmatvedībā. Projekta grāmatveža kvalifikācija un prasmes: augstākā izglītība, iepriekšējā pieredze ES struktūrfondu līdzfinansētu projektu grāmatvedībā.

Projekta iepirkumu organizēšanu nodrošinās pašvaldības iepirkumu speciālists. Iepirkumu speciālista kvalifikācija un prasmes: augstākā izglītība, iepriekšējā pieredze iepirkumu organizēšanā, kuru īstenošanai piesaistīts ES struktūrfondu finansējums. Nepieciešamo atbalstu nodrošinās Juridiskā nodaļa, Finanšu nodaļa un grāmatvedība. Atbilstošu palīdzību IT risinājumu ieviešanā nodrošinās pašvaldības IT speciālisti. Projekta publicitāti nodrošinās pašvaldības Kultūras un sporta un komunikācijas nodaļa.

Būvniecības procesu koordinēs un pārraudzīs Tukuma novada pašvaldības štatā esošs būvniecības speciālists ar atbilstošu izglītību.

Finanšu resursi: projekta apstiprināšanas gadījumā pašvaldības budžetā tiks paredzēts projekta īstenošanai nepieciešamais priekšfinansējums un līdzfinansējums.

Tehniskie resursi: Projekta vadībai nepieciešamo materiāltehnisko bāzi (telpas un aprīkojumu) un tās uzturēšanu nodrošinās projekta īstenotājs – Tukuma novada pašvaldība un Tukuma muzejs.

Projekta īstenotāja rīcībā ir pieejami personāla resursi, kas nepieciešami, lai nodrošinātu projekta īstenošanas rezultātā sasniegto rezultātu un radīto vērtību (atjaunota kultūras pieminekļa) turpmāku atbilstošu izmantošanu. Projekta ietvaros izveidotās struktūras un citi projekta rezultāti tiks uzturēti pēc projekta beigām, katru gadu iekļaujot uzturēšanas un remonta izdevumus pašvaldības iestādes budžetā.

Projekta īstenotājs nodrošinās projekta finansiālo ilgtspēju – projekta iesniedzēja rīcībā esošie finanšu resursi ļauj turpināt projekta uzsāktās darbības un izmantot projektā radītos rezultātus pēc projekta noslēgšanās uz ikgadējā pašvaldības budžeta pamata.

Lai nodrošinātos pret iespējamām zaudējumiem un bojājumiem, tādējādi radot drošus apstākļus ilgtspējas nodrošināšanai, projekta pēcuzraudzības posmā tiks veikta attīstītās infrastruktūras apdrošināšana par Tukuma novada pašvaldības pašas līdzekļiem.

9.4. Atbildības sadalījums

Projekta vadītājs nodrošinās projekta plānošanu, īstenošanu un uzraudzību, t.sk., bet ne tikai pārskatu un atskaišu sagatavošanu, risku izvērtējumu. Projekta grāmatvedis nodrošinās grāmatvedības uzskaiti, maksājumu veikšanu un pārbaudi, projekta finanšu atskaišu sagatavošanu.

Projekta publicitāti nodrošinās pašvaldības Kultūras un sporta un komunikācijas nodaļa. Par informācijas materiālu sagatavošanu publicitātes vajadzībām ir atbildīgs projekta vadītājs un Tukuma muzeja projekta vadītājs.

Projekta vadības sistēma - projekta īstenošanas laikā projekta vadītājs veiks tā plānošanu, organizēšanu un uzraudzīšanu. Uzsakot projekta īstenošanu, tiks izstrādāts projekta īstenošanas plāns. Tajā tiks paredzēti veicamie darbi, termiņi, nepieciešamais finansējums un finansējuma avoti.

Projekta lietvedība tiks kārtota atbilstoši normatīvo aktu prasībām. Tiks nodalīta grāmatvedība (atsevišķa dokumentu uzglabāšana, nodalīti grāmatvedības konti, atsevišķs bankas konts). Tiks

izstrādāts plānoto maksājumu pieprasījumu iesniegšanas laika grafiks. Atbilstoši projekta finansēšanas nosacījumiem tiks gatavotas un iesniegtas saturiskas un finanšu atskaides, t.sk. sagatavoti maksājumu pieprasījumi. Projekta īstenošanas laikā tiks veikti informēšanas un publicitātes pasākumi, kas nepieciešami mērķa grupas un sabiedrības informēšanai par projekta norisi. Tiks nodrošināta ar projektu saistītu datu uzglabāšana, apkopošana un analīze.

Projekta ieviešanas sistēma - projekta vadītājs iepazīstinās projekta īstenošanas personālu ar projektu, tā mērķiem, sasniedzamajiem rezultātīvajiem radītājiem un projekta īstenošanas plānu. Regulāri (ne retāk ka reizi nedēļā) tiks organizētas sanāksmes ar muzeja vadību, projektētāju, būvuzraugu, autoruzraugu un būvnieku. Dalībai sanāksmēs var tikt pieaicināti eksperti.

Cokola stāva atjaunošanas projektētājs un autoruzraugs, esošā būvprojekta pēdējās kārtas un cokola stāva atjaunošanas būvdarbu veicējs un būvuzraugs tiks izvēlēti publiskā iepirkuma procedūrā.

Projekta ieviešanas labās prakses un uzraudzības nodrošināšanai projekta vadītājs nodrošinās regulāru komunikāciju un dokumentācijas, tajā skaitā publiskā iepirkuma dokumentācijas, saskaņošanu, ar atbildīgo iestādi – Centrālo finanšu un līgumu aģentūru (CFLA) un kultūras mantojuma aizsardzības valsts iestādēm.

10. Izmantotie informācijas avoti, materiāli

10.1. Ziņas par objektu

Durbes (Durben) pils komplekss ir pazīstams kā viens no izciliem klasicisma muižu centru apbūves paraugiem Kurzemē, bet tās pirmsākumi rodami vairākus gadsimtus agrāk. Pētniecības procesā noskaidrots, ka rakstos Durbe minēta vismaz 1564. gadā, kad Kurzemes pirmais hercogs Gothards Ketlers aizņēmās ievērojamu naudas summu no Šlokenbekas-Durbes lēņa turētāja Dītriha fon Šenkinga.

Durbe kā Šlokenbekas piemuiža minēta kādā dokumentā 1644. gadā, kad tā piederēja Oto Bartoldam fon Šenkingam (?–1669). Diemžēl dzimtai nebija turpinājuma, jo visi dēli mira, neatstājot vīriešu kārtas pēcnācējus. Muižu no īpašnieka Kristofa fon Šenkinga (?–1675) atraitnes Annas (?–1683) ieguva viņas brālis, Kurzemes kanclers, Vecstriķu dzimtkungs Kristofs Heinrihs fon Putkamers (?–1701).

Arhīvu dokumenti liecina, ka muižas ērbērgis Durbē būvēts 1671. gadā, kad tā piederēja fon Šenkingam. SIA “AIG & Kroks” veiktajā būvkonstrukciju izpētē secināts, ka kungu mājas centrālā daļa būvēta kā vienkārša ēka un datējama vismaz ar 18. gadsimta sākumu. Kungu mājas būvniecība iespējams saistāma ar fon Putkammeru.

Pēc fon Putkammera nāves īpašumu ieguva Kristofa fon Šenkinga māsa Margaretas Annas fon Brigenas (?–1677), dēls, Tukuma virspilskungs, Kurzemes landmaršals, pulkvedis Eberhards Fīlips fon der Brigens (?–1727), kas jaunību bija pavadījis Saksijas militārajā dienestā un bija turīgs vīrs. Pēc viņa Šlokenbeku ar Durbi ieguva viņa brāļa meita Anna Doroteja (?–1760), kas bija precējusies ar Polijas karaļa kambarjunkuru, Bērsteles dzimtkungu, pulkvedi Vilhelmu fon Grotusu (Grotthuss, 1697–1734).

Grotusu dzimtai Šlokenbekas muiža ar Durbi piederēja vairāk nekā 70 gadus. Šajā laikā tika attīstīta Durbes muižas centra apbūve. Pārbūvju un paplašināšanas rezultātā 18. gadsimta pēdējā ceturksnī kungu māja ieguva pašreizējo būvapjomu, bet parādes pagalma austrumu malā tika uzbūvēts kalpu mājas Z–D korpuss, dienvidu malā – saimniecības ēku komplekss ar vāgūzi un zirgu stalli un kūti. Spriežot pēc kāda 19.gs. sākumā tapuša neatbilstošā plāna, pagalma rietumu malā bija uzbūvēta arī klēts.

Durbes pils komplekss klasicisma stila iezīmes ieguva 19. gadsimta sākumā, pēc Krievijas impērijas kambarkunga un valsts grāfa, Kristofa Johana Frīdriha (saukta par Žanno) fon Mēdema (Medem, 1763–1838) iecerētajām un mūrniekmeistara Johana Georga Ādama Berlica (Berlitz, 1759–1837) realizētajām pārbūvēm (1820–1821). Muzeja krājumā glabātās fasāžu dekoratīvo elementu patricas, liecina, ka tās gatavotas uz vietas Durbē. Dendrohronoloģiskās datēšanas metode devusi apstiprinājumu, ka kalpu mājas A–R korpuss tapis 1823. gadā.

1848. gadā par muižas īpašnieku kļuva jurists Matias fon der Reke (Recke, 1791–1869), Jaunpils dzimtkunga Kristofera fon der Rekes (1758–1844) vecākais dēls. Reku dzimta saimniekoja Šlokenbekā un Durbē līdz pat 1921. gadam. Agrārreformas laikā daļu no Durbes muižas centra ieguva dzejnieks Rainis (Jānis Pliekšāns, 1865–1929) par nopelniem valsts labā, kurš to savukārt atdāvināja Skolotāju Savienībai (1928). Pēc dzejnieka vēlmes kungu māju pielāgoja atpūtas namam un tajā iekārtoja arī Raiņa muzeju. 1935. gadā Durbē ierīkoja sanatoriju. Turpmākos gadus ēkā bija gan kara hospitāli, gan atpūtas nams, gan slimnīca. Pils, kalpu māja, klēts un saimniecības ēkas piedzīvoja pārbūves un pielāgošanu slimnīcas vajadzībām.

Sakarā ar veselības aizsardzības nozares optimizāciju slimnīca “Durbe” reorganizēta un 1991. gadā Durbes pils komplekss nodots Tukuma rajona pašvaldībai, kas to atvēlēja Tukuma muzejam. 1992. gadā uzsākti izpētes darbi, 1994. gadā – pils projektēšanas darbi, 1997. gadā – pils restaurācijas darbi. 1995./1996. gadā veikti vienkāršotās atjaunošanas darbi kalpu mājā un klētī, lai pielāgotu Tukuma muzeja vajadzībām.

10.2. Izpēte un projektēšanas dokumentācija

- Kalpu mājas Restaurācijas un glābšanas darbu projekts”. SIA „Arhitektes Ināras Caunītes birojs” (arhitekte Ināra Caunīte, būvinženiere Irēna Boks, būvinženieris Ilmārs Andrējevs-Empelis). 2015.
- Durbes muižas kalpu māja. Arheoloģiskās uzraudzības rezultāti. Arheologs Mārtiņš Ruša. 29.07.2017
- Durbes Kalpu mājas arhitektoniski mākslinieciskā izpēte un atjaunošanas koncepcija. SIA “Intarsija” (Izpētes vadītājs Dainis Bruģis). 2019/2020
- Ziņojums par arheoloģiskās uzraudzības darbiem pie Durbes muižas kalpu mājas (Tukuma novads, Tukuma pilsēta, Mazā Parka iela 7, Valsts nozīmes arhitektūras piemineklis Nr. 6847) 2020. gada augustā–oktobrī un 2021. gada septembrī. Arheologs Dr. hist. Rūdolfs Brūzis. 2022
- Bij. Durbes muižas Kalpu māja. Ēkas šķērskorpusa arhitektoniskā izpēte. SIA “Telses projekti” (Izpētes vadītājs Juris Zviedrāns, autors Kristīne Veinberga). 2024
- Ēkas 1.stāva loga uzmērījums un atjaunošanas, restaurācijas projekts. Atjaunošanas restaurācijas darbu metodika. SIA “Telses projekti” (Autors Juris Zviedrāns, arhitekte Kristīne Veinberga). 2024
- Durbes pils kalpu mājas šķērskorpusa koka būvelementu dendrohronoloģiskā datēšana. Dr. biol. Māris Zunde. 2024

Tukuma novada domes priekšsēdētājs

Gundars Važa

Sagatavoja:
Tukuma muzeja direktore
Agrita Ozola
agrita.ozola@tukumamuzejs.lv